

nema vertikalne hijerarhizacije između ekonomske baze i ideološke nadgradnje niti horizontalnog sučeljavanja sfere politike i privatnosti. Svakodnevni život je spoj materijalnih oblika proizvodnje, kulturne prerade i političkog ponašanja (E. Thompson). To nije beg od složenih struktura makroistorije niti njihovo potcenjivanje, već "istorija odozdo", koja se odvija u mikro svetu i koja pretpostavlja mikroskopski rad na povezivanju detalja (npr. delova prepiske). Mikro svet govori o makro svetu, a detalji su zavisni od velike politike. Ali, taj determinizam nije jednosmerna predodređenost detalja celinom već međuticaj osobenih segmenata stvarnosti (Hannes, Volker 1985). Ova struja najviše je raširena u V. Britaniji i SAD, a samo delom i u Francuskoj i Nemačkoj (oko J. Koke i L. Nithamera). U angloameričkim krugovima postala je čak pomodna reakcija na kontinentalnoevropski strukturalizam i istoricizam. Uperena je protiv političke i socijalne istorije i prenaplašavanja politike i ekonomije. Socijalnokritičku notu vuče delom iz marksizma, engleskog radikalizma i drugih pravaca koji se bave obespravljenima. Istorija svakodnevnice ne bavi se plemstvom i buržoazijom nego svetom radnika i nižih slojeva. Izvire iz različitih struja koje su se bavile otuđenjem pojedinca i njihovom ugroženošću od velikih birokratskih organizacija. Ali kod ove struje upadljiv je i neoistoricizam, tj. otpor oštrim sistemskim pojmovima: Goldhagen je makro teoriji o fašizmu suprotstavio "gusti opis" fašističkih zločina. Slabost detaljisanja kod opisa konkretnih situacija slična je iscrpnim opisima života junaka u istoricizmu. Neretko se preteruje sa autonomijom svakodnevnice, a dosada svakodnevne egzistencije se često poetizira: kao što je ranije omiljena figura L.

Ranke bio uspešni državnik, tako je svakodnevni Švejk heroj studija nove svakodnevne istorije. Ova neoromantika i pseudorealizam verovatno su prolazne pomodne pojave. Bez sistematskih pojmova i teorije istorija svakodnevnice je skraćena istorija (Hannes, Volker 1985). Svakodnevica se mora shvatiti kao integralni sastavni deo globalno društvenih struktura moći, što je uočeno u dijalektici opšteg i konkretnog kod Sartra i Kosika.

Marksizam je imao zanimljiv u osnovi inkluzivan odnos prema pomenutim pristupima, tj. mogao ih je ugraditi u vlastitu viziju istorije, a da ne negira svoju osnovnu usmerenost. Tradicionalni marksizam bio je sklon strukturama i procesima, a od Lukača i kritičke teorije levica se okreće dijalektički shvaćenom empirizmu. Tako je marksizam bio uticajan u Evropi 1960-ih i 1970-ih, kada je i zanimanje za sociologiju bilo veliko, a već 1980-ih slabi uticaj marksizma između ostalog i stoga što je istorija postupno potiskivala sociologiju (jer svako nacionalno buđenje traži istorijsko utemeljenje). Ipak je uticaj marksizma na historiografiju, zapaža Ajdžers, bio impozantan. Marksizam shvaćen kao teorija modernizacije, za razliku od nemarksističkih analiza (npr. Rostow), nije istraživao samo procese industrijalizacije i tehničke racionalizacije, nego i unutrašnje socijalne, političke i kulturne suprotnosti koje su usidrene u svojinskim odnosima. Osim toga, marksističke ideje suna različite načine uticale i na mnoge savremene nemarksističke istoričare (npr. na H. Rozenberga i H. Velera) kod istraživanja "istorije odozdo", političke svesti nižih klasa, uzajamne povezanosti ekonomskog razvoja, politike svesti i uporednog proučavanja zakasnele modernizacije.

Kod marksističke sociologije i socijalne istorije nikada nije u središtu bila prošlost shvaćena kao sredstvo jačanja jedinstva nacije, niti je istorija bila obrazac jačanja iracionalnih kolektivnih identiteta ili negovanje sećanja koje iziskuje nacionalni identitet. Svaka epohalna svest vezana je za jačanje ili slabljenje pojedinih društvenonaučnih disciplina. Konkretnijom analizom može se utvrditi koliki udeo u tim promenama ima teorijski i metodski